

PAPER DETAILS

TITLE: DEĞİŞEN YÖNLERİYLE SUI GENERİS BİR ÖRNEK OLARAK İNGİLİZ ANAYASAL
SİSTEMİ VE YAZISIZ ANAYASANIN GELECEĞİ

AUTHORS: Sezen KAMA İSİK

PAGES: 399-441

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2779094>

Hukuk Fakültesi Dergisi
Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Law Review

ISSN: 2651-4141 e-ISSN: 2667-4068
Cilt / Volume XXVII Nisan / April 2023 Sayı / No. 2

**DEĞİŞEN YÖNLERİYLE SUI GENERIS BİR ÖRNEK OLARAK
İNGİLİZ ANAYASAL SİSTEMİ
VE YAZISIZ ANAYASANIN GELECEĞİ**

THE SUI GENERIS NATURE OF THE BRITISH CONSTITUTIONAL
SYSTEM IN CHANGING ASPECTS AND THE FUTURE OF THE
UNWRITTEN CONSTITUTION

Sezen KAMA IŞIK*

*“The Constitution of the United Kingdom exists
in hearts and minds and habits as much as it does in law.”
“Birleşik Krallık Anayasası, hukukta olduğu kadar
kalplerde, zihinlerde ve alışkanlıklarda mevcuttur.”*

Jack Straw

Birleşik Krallık Adaletten Sorumlu Devlet Bakanı- 2008

ÖZET

[10.34246/ahbvuhfd.1206335](https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.1206335)

İngiliz anayasal sistemi, anayasa hukuku teorisinde her daim önemli örneklerden biri olagelmektedir. Söz konusu sistemi geneli itibarıyla anlamak gayreti de bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bunun için öncelikle sistemin kendine özgü yanlarından olan yazısız anayasayı anlamak başlangıç noktasıdır. Bu anayasa, mevzuat, önemli içtihatlar, anayasal teamüller ve birçok konvansiyondan oluşmakta ve özünde kısmen yazılı ancak tamamen kodifiye edilmemiş bir teamül düzenini barındırmaktadır. Dolayısıyla sistemin anayasal kaynaklarını ortaya koymak da bu anlamak gayretinin

* **Dr. Öğr. Üyesi**, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı / İSTANBUL, **e-posta:** sezenkama@hotmail.com, **ORCID:** 0000-0001-9654-9118 **DOI:** 10.34246/ahbvuhfd.1206335

* **İntihal / Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / *This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.*

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

aşamalarındandır. İlaveten aynı gaye ile, sistemin yazılı ayağını da oluşturan ve tarihsel düzlemde karşımıza çıkan temel anayasal metinler de incelenmektedir. Çalışmada bu kendine özgü sistemin üzerine inşa edildiği parlamento egemenliği ve hukukun üstünlüğü ilkeleri de İngiliz anayasa hukukundaki özgün anlamları ile ortaya konulmaktadır. İşte bu çerçevede çalışmada yaşayan bir enstrüman olan organik anayasa, 21. yüzyılın İngiltere'ye getirdiği siyasi ve toplumsal nedenlerle geçirmekte olduğu dönüşümle birlikte ele alınacak ve zamanla çok ırklı ve çok kültürlü bir şekle evrilen İngiltere'de AB'ye üye olma, yetki devirleri, AB'den ayrılma gibi pek çok köklü olay neticesinde süregelen bir yazılı anayasaya eğilimin mevcudiyeti tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İngiliz Anayasal Sistemi, Yazısız Anayasa, Anayasal Teamül, Parlamento Egemenliği, Parlamenteonun Üstünlüğü, Hukukun Üstünlüğü

ABSTRACT

The British constitutional system has long been regarded as a model for constitutional law theory. The effort to comprehend the system in question serves as the foundation for this research. Understanding the unwritten constitution, which is one of the most unique aspects of the system, is the starting point for this. This constitution includes legislation, significant jurisprudence, constitutional customs, and numerous conventions, as well as a customary order that is partially written but not fully codified. As a result, one stage of this understanding effort is revealing the system's constitutional resources. Furthermore, the basic constitutional texts that comprise the written leg of the system and that we encounter in the historical plane must be examined. The principles of "Parliamentary Sovereignty" and "Rule of Law" that underpin this one-of-a-kind system should be revealed in their original meanings in English constitutional law. For this reason and in this context, the organic constitution, which is a living instrument, will be discussed in conjunction with the transformation that England is undergoing as a result of the political and social reasons brought about by the twenty-first century. Furthermore, as a result of many rooted events such as EU membership, delegation of powers, and leaving the EU, the existence of an ongoing tendency towards a written constitution in the UK, which has evolved into a multi-ethnic and multicultural form over time, will be discussed.

Keywords: *British Constitutional System, Unwritten Constitution, Constitutional Custom, Parliamentary Sovereignty, Supremacy of Parliament, Rule of Law.*

EXTENDED ABSTRACT

Throughout the world, states have preferred to codify the relationships between fundamental rights and liberties and the state's main organs in a written text, or more specifically in written constitutions. Although rare in the world of written constitutions, some states have preferred to apply these rules customarily and enforce unwritten constitutions. The United Kingdom (UK), Israel, and New Zealand are a few examples.

*In the doctrine of co-
of an unwritten cons-
an unwritten one the
economic, and social
this study is the effort
first century, as well a
a written one. Under
distinguishing feature*

The British Constitution: A History by John W. J. Allmon, Jr. The relationship, the political culture, as Parau points out, of such sophisticated legal theory, what is "constitutionalism" in the the constitutional rule of law, the historical process of the development of "Constitutions" by Blackstone.

The system is also found in the constitutions of parliamentary sovereign states. It is crucial in this context to note the important role in the transformation of the system. We argue that the system is a result of the principle of parliamentary sovereignty in democracies with written constitutions. Processes such as formal constitutional revision, colonial re-establishment, and the development of an unwritten order.

The rise of constitutionalism as a goal of limiting the power of the state to increase participation in governance. The specific issue of the last few centuries is the limitation of the state. The system considered the system of the last few centuries to overcome difficult issues. In the twentieth century, the minds of the people were reformed, particularly in the area of that necessitates a written constitution. The year of 2005 specifically saw the legal system was particularly under the influence of the withdrawal from this

its own countries, have had an impact on the constitutional system in the twenty-first century. As a result of the political and social changes brought about by the twenty-first century in the UK, the living constitution mentioned in this framework is still evolving. Specifically, reformers began to speak out with respect to the importance of a written constitution following the Scottish independence referendum in 2014 and the Brexit referendum in 2016.

A fundamental question of constitutional law will determine the fate of the UK's constitutional system in the near future: Should a new and written constitution be created? Although a written constitution would eliminate the unwritten and sui generis system, supporters argue that it would bring rulers and citizens closer together by making British democracy more accessible and understandable to all. In a nutshell, strengthening the system in terms of legal certainty, accessibility, and intelligibility is expected to have a positive impact on the UK's democratic understanding, which has gradually shifted away from its centrality as a result of the Brexit process. Because the constitution is a text of social consensus, it is obvious that this should occur in the presence of an established consensus. Everyone, not just lawyers and parliamentarians, should be included in the preparation of a written constitution as part of this system change.

GİRİŞ

Karşılaştırmalı anayasa hukukunda Birleşik Krallık¹ *sui generis* bir özellik taşımaktadır. Bilindiği üzere İngiliz Anayasası, anayasa hukuku doktrininde yumuşak anayasa türünün kült örneğidir. Bugünkü Birleşik Krallık'ın temel anayasal metni de İngiltere Kralı John (Yurtsuz John) tarafından 1215'te yayınlanan Magna Carta'dır. İşte bu sistemde anayasa, katı bir metne bağlı olmayan, Magna Carta'dan günümüze siyasi, ekonomik ve sosyal değişimlere yanıt olarak zaman içinde organik olarak gelişen yumuşak bir anayasa olarak görülebilir.

Yazısız ve kendine özgü bir anayasası olan bu sistemin anayasa hukukuna yansımaları ve Kara Avrupası anayasal anlayışından farkları keskindir. İşte bu sebeple en temelde İngiliz anayasal sistemini anlamak yazısız anayasayı anlamakla başlamalıdır. Mevzuat, önemli içtihatlar, anayasal teamüller ve birçok konvansiyondan oluşan bu yazısız anayasa, özünde kısmen yazılı ancak tamamen kodifiye edilmemiş bir teamül düzenini barındırmaktadır.

¹ Çalışmada Birleşik Krallık, Britanya ve İngiltere kavramları bağlamına göre muadil olarak kullanılabilir. Detaylı anlatım için bkz. Anthony W. Bradley, Keith D. Ewing, *Constitutional and Administrative Law*, 14th edn., Pearson Longman, 2007, s. 35.

Bu sebeple sistemde anılamının ikinci aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada tarihsel düzlemde

Sistemin dayandığı bağlamda parlamenter anayasal düzenin hukuku doktrininde anayasasında, herhalde sistemin temelini

Anayasa hukuku beri anayasacılık bir anayasası bulur sebeplerin etkisiyle sistemi tarihsel düzlemde farklılaşmıştır. Bu egemenliği ilkesini yazılı anayasa bulur başlangıç, yeni bir kurucu iktidar süresi devam edişine katkı

Ancak özellikle reformların yazılı değerlendirilmesi g anılan organik anay nedenlerle dönüşme şekle evrilen İngilt gibi pek çok köklü baş göstermektedir hem de "Britanya" çalışılmaktadır. İla tüm esasların da t edilmektedir.

² Mark Ryan/Steve F 2014, s. 15.

³ Vernon Bogdanor, *The*

⁴ Bogdanor, s. 215.

⁵ Bogdanor, s. 215.

I. İNGİLİZ YAZISIZ ANAYASASININ ÖZELLİKLERİ

Dünyanın genelinde devletler temel hak ve özgürlükler ile devletin temel organları arasındaki ilişkileri biçimsel olarak yazılı bir metinde, daha açık bir deyişle yazılı anayasalarda bir araya getirmeyi tercih etmişlerdir⁶. Böylece ilgili hukuk sisteminde anayasa en üstün hukuk normu olmakta ve diğer tüm normlar anayasanın altında sıralanmaktadır⁷. Öte yandan yazılı anayasaların dünyasında⁸ nadiren de olsa bazı devletler bahis konusu bu kuralları teamülen uygulamayı ve bu sebeple de yazısız anayasaları⁹ esas almayı tercih etmiştir. Bu bakımdan İngiltere, İsrail¹⁰ ve Yeni Zelanda yazısız anayasa denildiğinde

⁶ Bertil Emrah Oder, *Avrupa Birliği'nde Anayasa ve Anayasacılık*, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2004, s. 41.

⁷ Ömer Anayurt, *Anayasa Hukuku Genel Kısım- Temel İlkeler, Kavram ve Kurumlar*, 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 107; Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, C. I, 2. Bası, Ekin Yayınevi, 2020, s. 121; Abdurrahman Eren, *Anayasa Hukuku Dersleri- Genel Esaslar – Türk Anayasa Hukuku*, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 41- 42; Hasan Tunç, *Anayasa Hukuku Genel Esaslar*, 2. Bası, Gazi Kitabevi, 2019, s. 20- 21; Şeref Gözübüyük, *Anayasa Hukuku*, 16. Bası, Turhan Kitabevi, 2008, s. 10; Şeref İba, *Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar*, 2. Bası, Turhan Kitabevi, 2008, s. 11; Colin Turpin, Adam Tomkins, *British Government and the Constitution*, Cambridge University Press, 2007, s. 3.

⁸ “Dünya bir yazılı anayasalar dünyasıdır.” Cem Eroğul, *Anayasayı Değiştirme Sorunu*, AÜSBF Yayınları, 1974, s. 81; Kemal Gözler, *Kurucu İktidar*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, 2016, s. 159.

⁹ Yazısız anayasa için öğretide çok daha isabetle “gelenek ağırlıklı anayasa”, “gelenek baskın anayasa”, “geleneksel anayasa”, teamüli anayasa” ifadeleri de kullanılmaktadır. Çalışmada yazısız anayasa ifadesinin tercih edilmesinin sebebi, anlamı daha çarpıcı bir biçimde vermesi ile kavramın yabancı literatürdeki karşılığının da bu yönlü tercihidir (*written- codified/ unwritten constitution, constitution écrite/ non- écrite*). Bu çerçevede güncel eserler için örnek kabilinden bkz. Ömer Anayurt, *Anayasa Hukuku Genel Kısım- Temel İlkeler, Kavram ve Kurumlar*, 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 127; İbrahim Özden Kaboğlu, *Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar)*, 16. Bası, Legal Yayıncılık, 2021, s. 12; Ayhan Döner, *Anayasa Hukuku (Genel Esaslar)*, Doğu Ciltevi Yayınevi, 2022, s.17; Hasan Tunç, *Anayasa Hukuku Genel Esaslar*, 2. Bası, Gazi Kitabevi, 2019, s. 5; Abdurrahman Eren, *Anayasa Hukuku Dersleri- Genel Esaslar – Türk Anayasa Hukuku*, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 40; Kemal Gözler, *Genel Teori*, s. 122; Süheyl Batum, Didem Yılmaz, Serkan Köybaşı, *Anayasa Hukuku- Temel Kavramlar ve Genel Esaslar*, On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 297; Namık Kemal Öztürk, *Anayasa Hukuku*, 3. Bası, Seçkin Yayınevi, 2021, s. 31- 32. Bu çerçevede doktrinde yazısız anayasacılığın esası olarak belirtilen İngiliz yaklaşımı, “siyasete dayalı anayasacılık” olarak da ifade edilmektedir. Osman Korkut Kanadoğlu, Ahmet Mert Duygun, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 24;

¹⁰ İsrail her ne kadar yazısız anayasaya sahip ülkelerden biri olarak sıklıkla anayasa hukukuna ilişkin kitaplarda kendine yer bulsa da esasen şekli anlamda yazılı bir anayasa bulunmamaktadır demek daha yerindedir. Çünkü Harrari kararı gereğince 1958’den beri farklı zamanlarda yürürlüğe konulmuş ve Knesset tarafından çıkarılmış, yasama, yürütme ve yargı organlarının işleyişi, ülkenin toprakları, başkenti insan onuru ve hürriyeti gibi konuları düzenleyen 11 tane Temel Kanun bulunmaktadır. Döner, s. 19; Martin Edelman, “The New

örnek verilebilir¹¹. en karakteristik örnekler arasında şartlarında kendini

İngiliz Anayasa ilişkilerin, siyasi sistem kuralları bütünü olarak tanımlamak gayesiyle *yetkilerini, işleyişini tanımlayan, düzenleyen bütünü*” ifadesini kullanılabilecek sınırlı örnekler eksik kaldığını belirtmektedir. resmi bir metinde yazılı anayasal sistemine göre kullanılmaktadır. Bu bir ayrım mevcut olmasa da bu çoklu belge için tarihsel süreçte de bu çoklu belgeyi kullanmak

Yazısız anayasa

Israeli Constitution”,

¹¹ Frederick Fernand R. *Review*, 20(2) 1991, s. 102.

¹² Ridley, s. 102.

¹³ Turpin& Tomkins, s. 102.

¹⁴ William Blackstone, Cristina E. Parau, “Constitutional politics.ox.ac.uk/materials/constitution/Tarih 9 Ağustos 2022”

¹⁵ Bilindiği üzere yazılı ve yazısız anayasalar farklılık arz eder. Anayasal kavramın tanımlanan bir kavram olması ise manevi- hukuki ve tekrarlanan davranışları düzenleyen hukukun teamüllerin hukuki düzeni içinde teamülün arasında yer alan kavramlar teamülün maddi ve manevi *Esaslar*), 25. Bası, Bo

ve birçok sözleşmeden oluşmaktadır¹⁶. Dolayısıyla yazısız anayasa dediğimizde tüm bu metinlerin ve teamüllerin birleştiği bir kavram karşımıza çıkmaktadır¹⁷. İşte bu sebeple en kısa şekilde ifade edecek olursak, pozitif hukuki düzenlemeler harici devletin temel teşkilatına dair ilkelerin yekunu yazısız anayasadır¹⁸. Bu konuda en klasik örnek, Parlamento ile Taç arasındaki ilişkinin yazılı olmayan ve fakat bağlayıcı olan kurallarca yürütülmesidir. Bu konuda İngiliz Anayasası için sıklıkla “kısmen yazılı ve tamamen kodifiye edilmemiş (partly written and wholly uncoded)” ifadesi kullanılmaktadır¹⁹. Dolayısıyla İngiliz Anayasası için tedvin edilmemiş anayasa demek, karşıladığı anlamı daha net ortaya koyacaktır²⁰. Bu sebeple İngiliz anayasal sisteminin temel kaynaklarını²¹ genel itibarıyla ortaya koymak gayreti, kısmen yazılı ancak tamamen kodifiye edilmemiş anayasayı anlayabilmek için önemli bir adımdır.

II. İNGİLİZ ANAYASA HUKUKUNUN KAYNAKLARI

İngiliz anayasal düzeninin temelinde konvansiyonlar, mevzu hukuk, ortak hukuk/ örf- adet ve içtihat hukuku ve yetkin bilimsel eserler bulunmaktadır²². Brexit neticesinde AB’den kopuş süreci öncesinde AB hukuku da bu kaynaklar arasında yer almaktaydı. Ancak ilgili hukuk sisteminin kaynakları kesin bir kategorizasyonu karşılamamakta, daha ziyade anayasayı oluşturan unsurların geniş bir biçimde değerlendirilmesi anlamına gelmektedir²³.

¹⁶ Anayurt, s. 128.

¹⁷ Ridley, s. 101.

¹⁸ Anayurt, s. 127- 128; Gözler, *Genel Teori*, s. 122; Eren, s. 39; Öztürk, s. 31.

¹⁹ Jim McConalogue, *The British Constitution Resettled- Parliamentary Sovereignty Before and After Brexit*, Palgrave Macmillan, 2020, s. 1.

²⁰ Cem Eroğul, *Anayasayı Değiştirme Sorunu- Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi*, AÜSBF Yayınları, 1974, s. 89.

²¹ İngiltere’nin yazısız (teamüli) anayasasını oluşturan anayasal metinlerin toplamı Blaustein ve Flanz tarafından 300’den fazla olarak belirtilmekte; ancak 74 tanesi son 20 yılda yapılan bu düzenlemelerin 120 tanesinin artık uygulanmaz olduğu dile getirilmektedir. Albert Blaustein, Gisbert Flanz, (eds.), *Constitutions of the Countries of the World*, Oceana Publications, 1992; Peter Wallington & Robert G. Lee, *Blackstone’s Statutes of Public Law and Human Rights*, Oxford, 2006; aktaran Turpin and Tomkins, s. 5.

²² Yahya Berkol Gülgeç, *Normlar Hiyerarşisi*, On İki Levha Yayınları, 2018, s. 403- 404.

²³ Hilaire Barnett, *Constitutional and Administrative Law*, 5th edn., Cavendish Publishing, 2004, s. 17.

A. Konvansiyon

İngiliz anayasa (conventions)”dır. anayasal teamüllerden uzun bir süredir düzen konusunda devletin anayasasının temel bugüne var olan hükümetin işleyiş anayasal kurallara konvansiyon; “An yetkinin kullanımını siyasi ilkelerdir.”²⁵ ya da yazısız olabilir geçerliliğini etkile net bir görünüm or

İngiliz anayasa bazıları öne çıkma Monark, Avam Kanun tasarısı üzer önem taşımaktadır. ve Lordlar Kamarası kabul edilmektedir. bir kanun tasarısı tartışılmaz bir güç olan konvansiyon tasarısının Taç tarafından gerçekleştirilmiştir. kanadının usule uy otomatik olarak ona

²⁴ Gözler, *Genel Teori* öncesinden gelen siya

²⁵ Lord Wilson, “The F Public Law, 2004, s.

²⁶ Turpin and Tomkins,

²⁷ Yann Allard- Trembl Oxford Journal of L

örneği olarak başbakanın atanması da gösterilebilir. Buna göre başbakanın göreve gelişi, çoğunluk partisinin lideri ya da partilerin gerçekleştirdiği koalisyon başkanının Avam Kamarası'nın güvenini kazanarak atanması ile gerçekleşmektedir²⁸. Anayasa hukukunun önemli kaynaklarından olan konvansiyonlara bir başka örnek de bakanların Parlamento'da sandalyeye sahip olmaları şartıdır. Özellikle başbakan ve maliye bakanı söz konusu olduğunda Avam Kamarası'nın mensubu olmaları gerekmektedir²⁹.

B. Mevzu Hukuk (*Statute Law*)

İngiliz anayasa hukukunun diğer bir kaynağı da “Mevzu Hukuk (*Statute Law*)” olarak adlandırılan ve Parlamento tarafından yapılan kanunlardır. Bir kanun tasarısı hem Avam Kamarası hem Lordlar Kamarası tarafından onaylandıktan sonra Taç’ın huzuruna gider ve onayı ile yürürlük kazanır (*royal assent*)³⁰.

Mevzu hukuk olarak Türkçeleştirilebilecek Statute Law, parlamento egemenliği ilkesi sebebiyle İngiliz anayasa hukukunun en temel kaynağı olarak kabul edilebilir. Bugüne dek önem arz eden bazı mevzu hukuk metinlerine bakacak olursak; söz gelimi 1998 tarihli İnsan Hakları Kanunu (*Human Rights Act*) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni iç hukuka taşımakta³¹ iken 2011 tarihli Sabit Süreli Parlamento Kanunu (*Fixed- Term Parliaments Act*)³²

monarchy and royal assent for government bills”, *Sydney Law School Opinion*, 31.01.2019, <<https://www.sydney.edu.au/news-opinion/news/2019/01/31/constitutional-monarchy-and-royal-assent-for-government-bills.html>>, Erişim Tarihi 11 Ağustos 2022.

²⁸ Barnett, s. 276.

2010 yılında herhangi bir parti çoğunluğu elde edememiş fakat Kraliçe Elizabeth, en çok sandalyeye sahip partinin liderini başbakan olarak atamıştır. ‘The Monarch and Parliament’, <<http://www.parliament.uk/education/aboutyou-parliament/mps-lords-monarch/the-monarch-and-parliament/>>, Erişim Tarihi 5 Ağustos 2022.

²⁹ Sezen Kama, ‘Parlamentar Hükümet Sistemi Olarak Westminster Modeli Britanya Örneği Üzerine Bir Deneme’, *MÜHF-HAD*, 22(2) 2016, s. 190.

³⁰ Twomey, s. 1. Bu çerçevede bir önceki başlıkta bir konvansiyonun aksi uygulaması olarak en son 1708 yılında Kraliçe Anne tarafından bir kanun tasarısının reddi örneğini burada da anmak gerekmektedir.

³¹ Human Rights Act 1998, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/contents>, Erişim Tarihi: 08 Ağustos 2022.

³² Burada başlangıçta bir anayasa geleneği olarak ortaya çıkmış ve devamında 2011 tarihinde Fixed-Term Parliament Act'ta yer alarak mevzu hukukun alanına giren “güvensizlik oyu” müessesesini dile getirilmelidir. (Parlamente sistemde parlamentonun hükümete güvensizlik oyu verdiği ve neticesinde başbakanın devlet başkanına istifasını sunduğu ve yeni bir hükümetin kuruluş sürecinin başladığı güvensizlik oyu.) Anayurt, s. 132.

Westminster Parlamanı *almaktadır*³³. Öte yandan *Dogs Act*) örneğinde bir anayasa hükmü sistemde hangi kurula doğurabilecektir.

C. İctihat Hü

İngiliz anayasa *Law*)³⁵ denilen ve *law*) bir yapıdır. Yolu oluşturduğu bu yapı

Common law

³³ Fixed-term Parliaments Act 2011, s. 1(1).
Erişim Tarihi: 08 Ağustos 2019.

34 Anayasa hukuku da
biri maddi anayasa
Maddi anayasa, kamu
hak ve özgürlüklerinin
sosyolojik açıdan üstü-
Bu çerçevede normla-
kurallarının, birey h-
(İstisnai örnek: Çeky-
olmasıdır. Burada is-
Gözler, Genel Teori, s.
Derdiman, *Anayasa H-*
parlamento egemenli-
değiştirilebilen kural-
kurallarını, organlar
Serkan Yolcu, *İngilte-*
Seçkin Yayınevi, 201

35 “Common law” ifade büyük oranda İngilizce dayanan sistemdir (Avustralya, Yeni Zelanda kabul ettiği ve Kara Slapper, David Kelly Queiroz Barboza and a Written Constitution Erdoğan Keskin, “İngiliz Brexit”, *Erzincan Bir* dn. 79).

³⁶ Ridley, s. 101; Gözle
50.

yüksek mahkemelerde görev yapan kıdemli hakimler kanunun olmadığı ya da belirsiz olan bir alanda hukuki durumu netleştirmek için alt derece mahkemelerine ve ilerleyen dönemde yapılacak kanunlara emsal oluşturlar. Kısa bir ifade ile başlıca, İngiliz mahkemelerinin uyguladığı kurallar (içtihat) biçiminde Türkçeleştirilebilecek *common law* kaynağına ilişkin bir tespit olarak belirtmelidir ki, kişi özgürlüğü, ifade özgürlüğü, dernek özgürlüğü gibi birçok temel hak ve özgürlük yargıç kararıyla ortaya konulmuştur³⁷. Başbakanı atamak ve bakanları seçmek, Taç'ın kanunlara onay (*royal assent*) vermesi, savaş ilanı, uluslararası anlaşmaların müzakeresi gibi “Kraliyet Ayrıcalıkları (*royal prerogatives*)” denilen ve kraliyetin hükümet adına kullandığı yetkileri belirten kurum ve parlamento egemenliği örnek olarak verilebilir³⁸. Her ne kadar kaynaklar kademelenmesinde mevzu hukuktan daha az önemde olsa da bu örneklerin bir kısmı yargıç yapımı (*judge made law*) ile oluşturulmuş ve devamında mevzu hukukun konusunu oluşturmuştur³⁹. Parlamento egemenliği ilkesi ile ilgili olan bu durum 2005 yılındaki Anayasal Reform Kanunu (*Constitutional Reform Act*) ile İngiliz sisteminde yargı kuvvetinin etkisi artmış olsa da genel kanı hala mevzu hukukun üstünlüğü yönündedir. Fakat *common law* kanunlardaki boşlukları doldurması bakımından oldukça önemlidir⁴⁰. Ancak yukarıda belirtildiği üzere sistemin temeli olarak adlandırılabilen mevzu hukuk kaynağı olan bir kanun, parlamento egemenliği ilkesi nedeniyle emsallere dayanan içtihat hukuku kaynağını iptal edebilir⁴¹.

D. Yetkin Bilimsel Eserler (*Authoritative Works*)

İngiliz anayasa hukukunun diğer bir temel kaynağı da alanda otorite kabul edilen uzmanlar tarafından yazılan “Yetkin Bilimsel Eserler (*Authoritative Works*)”dır⁴². Bunun temelinde yatan en önemli sebep, yazısız ve maddi

³⁷ S. A. de Smith & Rodney Brazier, *Constitutional and Administrative Law*, Penguin Books, 1989, s. 24, aktaran: Gözler, Genel Teori, s. 125.

³⁸ Turpin and Tomkins, s. 354; Institute for Public Policy Research, “The Constitution of the United Kingdom”, *IPPR Report*, 1991, s. 3; David Torrance, “How is a Prime Minister Appointed?”, *Insight*, House of Commons Library, 20 Ekim 2022, <<https://commonslibrary.parliament.uk/how-is-a-prime-minister-appointed/>>, Erişim Tarihi 12 Ocak 2023.

³⁹ The Constitution Society, “The UK Constitution”, *The Constitution Explained*, <<https://consoc.org.uk/the-constitution-explained/the-uk-constitution/>>, Erişim Tarihi 12.01.2023.

⁴⁰ Özgür Beyazıt, “Interpretation and Lawmaking by the Courts in English Common Law System”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 0/6, 2015, s. 83.

⁴¹ Roscoe Pound, “Common Law and Legislation”, *Harvard Law Review*, 21(6) 1908, s. 384; Slapper and Kelly, s. 11- 12.

⁴² Barnett, s. 40; Parau, ‘Core Principles’, s. 1.

anayasaya sahip sistemin uzmanların yorumları kabul edilmiş yetki 1766-68 yılları arasında (Commentaries on the Rights of the People, 1766-68 yılında yayımladığı Üzerine Bir İnceleme of Parliament)” adlı Anayasası (*The English Bill of Rights*) 1885’te yayımladığı *to the Study of the* sistemin algıları üzerine Krallık anayasa hukukunun yapılacak anlam a Dicey’nin bu konudaki Bagehot ise anayasa bu konuda önde gelen kaynaklar her ne kadar eserler dışında çılgın söz edilmese de yurttan hukukunun kaynağı

E. Avrupa Birliği (*Treaties*)

Birleşik Krallık üstün tutan bu anayasadaki ilişkiler eşit egemen devlet düzeninde kabul e mümkün değildir. edilen İnsan Hakları anlaşmalar doğrudan

⁴³ Parau, ‘Core Principles’.

⁴⁴ Barnett, s. 40.

⁴⁵ The Constitution Society, <<https://consoc.org.uk/the-constitution-explained/>>.

aktarılmalıdır⁴⁶. Dolayısıyla İngiltere'nin AB üyeliği ve bu kapsamdaki anlaşmaları da bu çerçevede değerlendirilerek iç hukukta düzenlemeler yapılması gereği doğmuştur.

Söz konusu bilgiler ışığında belirtilmelidir ki 1972 tarihli Avrupa Toplulukları Kanunu (*European Communities Act*) neticesinde AB anlaşmaları ulusal mevzuatın etkisiyle İngiliz anayasal sistemi üzerinde önemli etkide bulunmuştur. Bu yasa AB hukukunun iç hukuktaki etkisini bölüm 2(1)'de açıklamaktadır⁴⁷. Bu madde ile genel olarak uygulamada AB hukukunun doğrudan etkisi ve üstünlüğü kabul edilmiş olmaktadır. 2011 tarihli Avrupa Birliği Kanunu (*European Union Act*) da AB hukukunun iç hukuktaki etkisini bölüm 18'de ortaya koymakta ve doğrudan uygulanabilir ve doğrudan etkili bir AB hukukundan bahsetmektedir⁴⁸. Bahis konusu düzenlemeler ışığında ise görülmektedir ki AB hukuku ve anlaşmaları da bir dönem İngiliz anayasal sisteminin kaynakları arasında yer almıştır.

Ancak 23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleşen *Brexit* referandumu neticesinde Birleşik Krallık, %51.9 oranında AB'den ayrılma yönünde bir karar vermiştir. Böylelikle Birleşik Krallık Hükümeti, 29 Mart 2017'de İngiltere'nin AB'den çekilmesi amacıyla 2009 tarihli Avrupa Birliği Anlaşması'nın 50. maddesini yürürlüğe koymuş⁴⁹ ve İngiltere'nin AB'den

⁴⁶ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, Yetkin, 2010, s. 19; Anayurt, s. 212. Genel kabul böyle olmakla birlikte bazı istisnai durumlarda mahkemeler uluslararası anlaşmaları iç hukuka geçmeden dikkate alabilmektedir.

Steve Peers, "Jurisdiction upon and after the UK's Withdrawal: The Perspective from the UK Constitutional Order", *European Parliament Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Briefing*, <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/596831/IPOL_BRI\(2018\)596831_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/596831/IPOL_BRI(2018)596831_EN.pdf)>, Erişim Tarihi 14.01.2023, s. 1.

⁴⁷ "All such rights, powers, liabilities, obligations and restrictions from time to time created or arising by or under the Treaties, and all such remedies and procedures from time to time provided for by or under the Treaties, as in accordance with the Treaties are without further enactment to be given legal effect or used in the United Kingdom shall be recognised and available in law, and be enforced, allowed and followed accordingly; and the expression "enforceable Community right" and similar expressions shall be read as referring to one to which this subsection applies.", *European Communities Act 1972*, <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1972/68/section/2/enacted>>, Erişim Tarihi 14.01.2023.

⁴⁸ "Directly applicable or directly effective EU law (that is, the rights, powers, liabilities, obligations, restrictions, remedies and procedures referred to in section 2(1) of the *European Communities Act 1972*) falls to be recognised and available in law in the United Kingdom only by virtue of that Act or where it is required to be recognised and available in law by virtue of any other Act.", *European Union Act 2011*, <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/12/section/18/data.xht?view=snippet&wrap=true>>, Erişim Tarihi 14 Ocak 2023.

⁴⁹ Jack Simson Caird, 'Legislating for Brexit: the Great Repeal Bill', *House of Commons*

ayrılması kararının tasarı olarak Parlamento'nun onayını alan Taç'ın onayını alan (*Withdrawal Act*)" i (*Communities Act*)" i hukuku kaynakları

III. İNGİLİZ ANAYASAL METNİ

Tarihsel süreçte belli başlı sebepler gerekçe bulunmakta anayasal belge ve m için belirttiği üzere; bir yerlerde gizli ve köklü bir mirasa sa

Bu hususta i *Libertatum*'dur. Ma üzerinde uzlaşılan monark ilk defa ke ve henüz 13. yüzyı girmiştir⁵³. İlaveten hakkı ve yasa dışı hukukunun temelini İngiliz anayasal sist

Briefing Paper, No: 7

⁵⁰ Caird, s. 11.

⁵¹ European Union (W contents/enacted>, E

⁵² Leslie Scarman, Ba 1992, s. 4.

⁵³ Hüseyin Nail Kubalı Koll. Şti., 1965, s. Dönemi", *MÜHF-HA*

⁵⁴ Thomas J. McSweeney *Mentor*, Thomson Re Carta and Jury Trial", articles/magna-carta-

de kapı açmıştır. Hatta dünyanın modern anlamdaki ilk yazılı anayasası olarak kabul edilen 1787 Amerika Birleşik Devletleri Anayasası üzerinde de etkili olmuştur⁵⁵.

Devamında 1258 yılına tekabül eden Oxford Hükümleri (*Oxford Provisions*) de bugünkü anayasal sistemi ortaya koymakta önemli dönüm noktalarındandır. Bu hükümlere göre monark yirmi dört kişilik bir konsey tarafından denetlenmeye başlamıştır. Bu özelliği ile söz konusu metin bazı kaynaklarda ilk anayasa⁵⁶, yazılı bir anayasa⁵⁷, anayasanın ilk adımları⁵⁸ olarak ve 1258 ile 1267 yılları arasındaki dönem de anayasal reform dönemi⁵⁹ olarak ifade edilmektedir.

17. yüzyıldaki anayasal belgeler de sistemin zenginleşmesine katkı sağlamıştır. 1628’de İngiliz Haklar Bildirgesi (*Petition of Rights*) bir hak ve özgürlükler metni ortaya koymaktadır. Bu belge ile sebepsiz hapis cezası yasağı, Parlamento onayı olmaksızın vergi salınım yasağı, askerlerin barış zamanında vatandaşların evlerinde ikameti yasağı gibi belli bazı özgürlükler getirilmiş ve monarkın müdahalesi yasaklanmıştır⁶⁰. 1689 Haklar Beyannamesi (*Bill of Rights*) ise çok daha köklü değişiklikler getirmiştir. Buna göre Parlamento’nun üstünlüğü ve Kraliyet imtiyazlarının önüne geçişi, Parlamento’nun olağan toplanmasının sağlanması, Avam Kamarası için serbest seçimlerin yapılabilmesi, Parlamento tartışmalarında ifade özgürlüğünün kabulü, gayriinsani ve olağandışı cezalandırma yasağı dahil bazı temel hak ve

⁵⁵ Rett R. Ludwikowski, “Two Firsts: A Comparative Study of the American and the Polish Constitutions”, *Michigan Journal of International Law*, 8 (1), 1987, s. 118; Harold Dexter Hazeltine, “The Influence of Magna Carta on American Constitutional Development”, *Online Library of Liberty Essays*, <<https://oll.libertyfund.org/page/magna-carta-and-the-us-constitution>>, Erişim Tarihi 6 Ağustos 2022.

⁵⁶ H. G. Richardson, G. O. Sayles, “The Provisions of Oxford: A Forgotten Document and Some Comments”, *Bulletin of the John Rylands Library*, 17 (2), 1933, s. 297- 298, 301, 311, ss. 291- 321; Thinley Kalsang Bhutia, “Provisions of Oxford”, *Britannica*, <<https://www.britannica.com/event/Provisions-of-Oxford>>, Erişim Tarihi 13 Ocak 2023.

⁵⁷ R. F. Treharne, “The Significance of the Baronial Reform Movement, 1258- 1267”, *Transactions of the Royal Historical Society*, 25, 1943, s. 35, 63, ss. 35- 72.

⁵⁸ George Burton Adams, “The Origin of the English Constitution, II”, *The American Historical Review*, 13(4), 1908, s. 729, ss. 713- 730.

⁵⁹ Richardson& Sayles, s. 297- 298, 301, 311; Treharne, s. 35, 63.

⁶⁰ John Patterson, *The Bill of Rights Politics Religion and the Quest for Justice*, Universe Inc., 2004, s. 23- 24; Bülent Yücel, *Parlamentar Hükümet Sisteminin Rasyonelleştirilmesi ve Türkiye Örneği*, Adalet Yayınevi, 2009, s. 54.

özgürlüklerin tanınması süre sonra 1701 Veraset Kanunu ile anayasal usulünü belirleyen ilkeler de bu sui generis

İngiliz anayasal kanunlar (*Acts of Parliament*) anayasal konularda

- 1911 ile 1928 yılları arasında yetkilerini
- Genel oyuna Halkın Temsil
- Birleşik Krallık tarihli Avrupa
- İskoçya, Galler yürütme organı (*Scotland Act*)
- Avrupa İnsan Hukuku

İngiliz anayasal kanunlar koymaktadır.

Bunun yanı sıra devleti olmaktan geçmiştir⁶⁴. Fakat kalmayacaktır.

IV. İNGİLİZ

Doktrinde İngiliz hukukun üstünlüğü

⁶¹ Yücel, s. 54.

⁶² Robert Blackburn, “The 13 Mart 2015, <<https://www.bbc.com/news/uk-politics-2015-03-13>>, Erişim Tarihi 5 Ağustos

⁶³ Blackburn, s.1.

⁶⁴ McConalogue, s. 2.

Kraliyet ayrıcalıkları (Royal prerogatives) gibi pek çok temel prensipten söz edilmektedir. Çalışmamızın sınırlı çerçevesinde ise bunlardan üçü, anayasal sistemin 21. yüzyılda yaşadığı dönüşümdeki rolleri sebebiyle ayrı birer başlık olarak ele alınacaktır.

A. Parlamento Egemenliği (Parlamentonun Üstünlüğü) İlkesi⁶⁵

Parlamento egemenliği ilkesi Blackstone'un "*İngiliz Anayasaları*" olarak adlandırdığı⁶⁶, sistemin anayasal metinlerinin hemen hepsinde temel bir ilke olarak yer almaktadır⁶⁷. Bu bağlamda İngiltere'de Parlamento'nun egemen olma/ üstün olma sürecinde geçirdiği tarihsel dönüşümde dini iktidar

⁶⁵ İlkenin adlandırılması hususunda doktrinde farklılıklar mevcuttur. Bu çerçevede İngilizce olarak "Parliamentary Sovereignty" ve "Supremacy of Parliament" kullanılmaktadır. Türkçe karşılıkları açısından "Parlamento Egemenliği" veya "Parlamentonun Üstünlüğü" ifadeleri tercih edilmektedir. Çalışma çerçevesinde ise parlamento egemenliği tabiri kullanılmaktadır. Bu tercihin sebebi, egemenlik kelimesinin karşıladığı anlam ile müsemmadır. Egemenlik TDK Güncel Türkçe Sözlük'te hükümlerlik, hakimiyet ve egemen olma biçiminde tanımlanmaktadır. Egemen ise yönetimini hiçbir kısıtlama ve denetime bağlı olmaksızın sürdüren ve bağımlı olmayan şekilde açıklanmaktadır. Dicey de kavramın İngilizcesini parliamentary sovereignty olarak tercih etmektedir. Egemenlik kavramını siyasi ve hukuki egemenlik olarak bölen Dicey, hukuki egemenliği herhangi bir hukuki sınırla kayıtlı olmamış kanun yapma gücü olarak tanımlamaktadır. Fakat egemenliğin çoklukla hukuki anlamdan ziyade siyasi bir kavram olarak kullanıldığını da dile getirmektedir. Ona göre egemenlik hukuki anlamda kullanılırsa, İngiliz Anayasası'na göre egemen güç Taç/ Monark, Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası'ndan oluşan Parlamento'dur. Dicey, s. 27-28; Barnett, s. 110. Özbudun da parlamento egemenliği ifadesini kullanırken egemenliğin yalnızca hukuki sınırla kayıtlı olmamış bir kanun yapma yetkisi anlamında kullanıldığında İngiliz Anayasası'na göre egemen iktidarın Parlamento olduğunu dile getirmektedir. Ergun Özbudun, "İngiltere'de Parlamento Egemenliği Teorisi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25, 1968, s. 75- 76; Yolcu, s. 29- 30. Koçak da parlamento egemenliği ifadesini kullanırken Parlamentonun egemenliği kullanan organ olmadığını, bizzat egemen olduğunu ifade etmektedir. Ona göre Kıta Avrupası'ndaki egemenlik kavramı, İngiltere'deki parlamento egemenliği ilkesi ile paralel özellikler göstermektedir. Mustafa Koçak, "İngiltere'de Parlamento ve Parlamentonun Egemenliği Doktrininin Tarihsel Kökenleri", *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5, 2005, s. 241- 242. Tüm bu çerçevede TDK Güncel Türkçe Sözlük'te üstün olma durumu, avantaj biçiminde açıklanan üstünlük ifadesine nazaran siyaset bilimi ve hukuk açısından temel kavramlardan olan egemenliğin kullanımının İngiliz sisteminin sui generis yapısı bağlamında ve kendi resmi organlarının da tercih ettiği bu şeklin kullanımının daha yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla çalışmada egemenlik kavramı, Dicey'in kullanmış olduğu anlamı ile, parlamentonun herhangi bir hukuki sınırla sınırlandırılmamış kanun yapma gücünü ifade edecek şekilde kullanılmaktadır. Belirtildiği üzere sistemde yürütme ve kural olarak yargı organlarının yasama organı olan parlamentoyu sınırlandırılacak herhangi bir hukuki aracı yoktur.

⁶⁶ William Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, A Strahan, 1809, aktaran: Parau, 'Core Principles', s. 1.

⁶⁷ Peter Leyland, *The Constitution of the United Kingdom*, Hart Publishing, 2007, s. 35; Parau, 'Core Principles', s. 1; Keskin, s. 56.

olan Kilise üzerinde bulunduğ⁶⁸, kendi uzattığı⁶⁹ çeşitli kanunlar Devrim'in ardından Parlamento'nun üstünlük Haklar Bildirgesi'nin 1701 Veraset Kanunu bu kanunla Katolik konusunu olduğunda İlkenin İngiliz Anayasası Dünya Savaşı'nın sürecini kapsayan g

Parlamento egemenliğine dile getirilmiş meşh bir kadını erkek ve Söz konusu ilkenin de bu ilkeyi "*İngiliz yapma ya da yapma*" Parlamento en üstü

⁶⁸ Bunlardan ilki, ruhbanın *of Submission of the* Üstünlük Kanunu'dur. 60.

⁶⁹ Parlamento 1800 Parlamento'su'nu orta (Irish Free State Ayrılması kabul etm

⁷⁰ Parlamento üç yıl o çıkarmıştır. Devamın Süresinin Uzatılması kadar uzatmıştır. Detay

⁷¹ John Alder, *General Macmillan*, 2002, s. 1 Alanındaki Gelişmele

⁷² Keskin, s. 60.

⁷³ Anthony Lester, "The Constitution", *Univer*

⁷⁴ Lolme'nün sözünü a *Constitution*, Macmil

⁷⁵ Dicey, s. 3.

edebilir. Ancak bu sistemdeki Parlamento kavramı, Parlamento'daki Taç/Monark (*Crown in Parliament*)'ı da içine alır. Dolayısıyla kanun yapımında da beraber çalışan Avam Kamarası, Lordlar Kamarası ve Taç, farklı bir ifade ile Westminster ve Buckingham Sarayları Parlamento içeriğini oluşturur⁷⁶. Hiç kimse veya organın, kanunları ilga etme, geçersiz kılma, uygulamama yetkisi bulunmamaktadır⁷⁷. Ayrıca bu kanunlar geleneksel olarak mahkemelerde dava edilemez. Dolayısıyla diğer devletlerde yazılı anayasalar üstün kabul edilirken İngiltere'de üstün olan kanundur⁷⁸. Sistem, seçmenlerin toplu olarak hükümetlerden seçim zamanı hesapsormasını mümkün kılan hesap verilebilirlik fikrinden beslenmektedir⁷⁹. Bu sistemde Parlamento, devlet içinde mutlak ve sınırsız yetkiye sahiptir⁸⁰. İsteddiği konuda kanun yapabilen Westminster Parlamentosu'nun işlemleri yasamanın üstünlüğü ilkesi bağlamında hiçbir üst makam tarafından bozulamaz. Böyle bir anlayışta tehlikeli bir boyut da yok değildir. Parlamento'nun gerçekleştirdiği özgürlüğe müdahale teşkil edebilecek düzenlemeler de bu üstünlük fikrinden yararlanacak mıdır? Blackstone bu kendi içinde tehlike arz edebilecek soruya adeta cevap vermişçesine; *"Yasalar Parlamento tarafından ihtiyatlı bir şekilde çerçevelendiğinde hiçbir şekilde yıkıcı olmaz, aksine özgürlüğün başlangıcıdır."* demektedir⁸¹. Dolayısıyla burada esas önemli nokta, Parlamento'nun karşıladığı anlamdır. Buna göre Parlamento'nun esas işlevi, Avam Kamarası ve Lordlar Kamarası ile Kraliyet arasındaki ilişkide saklıdır. Bu ilişkinin yansımaları ise anılan üç unsur tarafından ihtiyatlı bir ilişkinin sonucu çıkarılan kanundur⁸². İşte bu kanunun uygulanmasında ortaya parlamento egemenliğinin pozitif ve negatif yönü çıkmaktadır. Pozitif yönüne göre herhangi bir yeni, var olanı değiştiren ya da ilga eden kanun tüm uyumsuzluklarda uygulanır, tüm kişi ya da organlar bunları uygulamakla yükümlüdür. Parlamento egemenliğinin negatif yönü ise kural olarak hiçbir kişi ya da makam kanunları değiştiremez, ilga, ihmal veya iptal edemez⁸³.

⁷⁶ Alder, s. 125; Keskin, s. 57.

⁷⁷ Lester, s. 338.

⁷⁸ Özbudun, 'Parlamento Egemenliği', s. 59.

⁷⁹ McConalogue, s. 1.

⁸⁰ Ridley, s. 105.

⁸¹ William Blackstone, Commentaries on the Laws of England, A Strahan, 1809, aktaran: Parau, 'Core Principles', s. 3.

⁸² Dicey, s. 3.

⁸³ Özbudun, s. 61- 62; Keskin, s. 59.

İngiliz anayasa değişimleri ise her dönüşümünü de gönen Bogdanor'un dediği büyük anayasal değ belirtildiği üzere, Communities Act) İ hukukunu öncelikle ve Avrupa Adalet çizilmelidir ki parla Toplulukları Kanu teoride her zaman Avrupa Birliği Çek Avrupa Topluluklar

B. Hukukun

Hukukun üstü hukuk tarafından y bir teoridir⁸⁷. Bu kanun önünde eşit egemenliği ilkesin bakımdan hukukun karşılamaktadır. B neticesinde dilediği

İngiliz sistemi açıklanamaz. Barne zorlu ve sübjektif il İngiliz anayasal sis önemlidir. Bu bakı

⁸⁴ Bogdanor, s. xi.

⁸⁵ Parau, 'Core Princip

⁸⁶ European Union (W contents/enacted>, E

⁸⁷ Dicey, s. 107.

⁸⁸ Ian Ward, *The Englis*

⁸⁹ Ridley, s. 112.

⁹⁰ Barnett, s. 69.

gerekliliklerini ortaya koymaktadır. İlâveten iktidar sahiplerinin hukuka uygun yönetimlerini sağlamak için usuli bir araçtır. Hukukun insan üzerindeki egemenliği olarak da özetlenebilecek prensip, toplumdaki rütbesi, statüsü ne olursa olsun herkesin hukuka tabi olmasını ifade etmektedir. Bu bakımdan vatandaş hem kanunun gerektirdiği davranışı uygulamak konusunda bir kurala zorlar hem de iktidar sahiplerinin kanunlara riayet etmesini şart koştuğu için korur⁹¹.

Hukukun üstünlüğü ilkesi üç unsuru işaret etmektedir. Bunlardan ilki, mutlak olarak hukukun üstünlüğüdür. Daha açık bir deyişle keyfilik, ayrıcalık ve hatta geniş takdir yetkisinin önlenmesidir. Söz gelimi, bir kişi yalnızca kanunu çiğnerse cezalandırılır. Bu bakımdan kanunsuz suç ve ceza mümkün değildir. Şöyle ki her şeyden önce devletin olağan mahkemeleri önünde olağan kanuni usulde belirlenmiş belirgin bir kanun ihlali dışında, hiç kimse cezalandırılmaz ya da olarak beden veya mal bakımından acı çektilerilemez⁹². İkinci unsur ise kanun önünde eşitliktir. Buna göre İngiliz sisteminde kimse kanundan üstün değildir ve bu sebeple yalnız ve yalnızca hukuk üstündür. Başbakanın yetkili bir memura ya da sıradan bir vatandaşa kadar herkes gerçekleştirdiği eylemden aynı şekilde sorumludur. Dicey bu durumu, “İngiliz anayasal sisteminde hukukun üstünlüğü prensibi dolayısıyla Fransa’daki anlayışla bir ‘İdare Hukuku’nun olamayacağı” şeklinde açıklamaktadır. Ona göre yürütme ve kamu görevlilerinin hukuk yargılamasından muafiyetini sağlayan bir idare hukuku anlayışı İngiliz gelenek ve göreneklerine tamamen yabancıdır⁹³. Üçüncü ve son unsur ise sistemin ve ilkenin diğer devletlerden farkını çok daha net bir biçimde ortaya koymaktadır. Buna göre hukuk devleti ilkesinin yürürlükte olduğu İngiltere dışındaki devletlerde anayasal ilkeler metin halindeki anayasalarda mevcut olduğundan, mahkemeler anayasayı uygulamaktadır. Oysa İngiltere’de anayasal ilkeleri ortaya koyan kurumların başında mahkemeler (*Common Law* olarak adlandırılan örf- adet& içtihat hukuku) gelmektedir⁹⁴.

Hukukun üstünlüğü ilkesi bir yönüyle yetkilerin iktidar sahiplerine meşru biçimde verilmesini ortaya koyarken diğer yönüyle de verilen yetkilerin hukuka uygun kullanılmalarını aramaktadır. Böylece İngiliz anayasal sisteminde

⁹¹ Barnett, s. 69.

⁹² Dicey, s. 110, 120.

⁹³ Dicey, s. 114, 121.

⁹⁴ Dicey, s. 115.

anılan ilke ile “hukukun üstünlüğü” ilkesiyle bir kanunilik aranmaktadır⁹⁵.

C. Üniter Dev

Birleşik Krallık devletinde birlikteliği (*Revolution*)”den bir temellerinden biridir. göre siyasi güç merkezi tek bir merkezden yönetilir. konusudur. Her ne kadar bağlamda güvence sağlanmadığı olduğu, finansal olarak

Zamanla söz
çıkıştır. Öncelil
bağımsızlığını kaza
kadar olan, kendi p
döneminden bahse
İrlanda'nın her iki
özerk ve doğrudan
(adem-i merkeziye

⁹⁵ Barnett, s. 95.

⁹⁶ Turpin and Tomkins,

⁹⁷ Parau, 'Core Principles'.

⁹⁸ Anayurt, s. 304- 305.

⁹⁹ Arend Lijphart, *Patterns of Democracy: Political Parties in Plural Societies*, 2nd edn.,

10 Nisan 1998'de Kuzey İrlanda'da imzalanmış olan Belfast Agreement) olarak da bilinen ele alındığı ve Kuzey İrlanda ile Güney İrlanda'da hem Kuzey İrlanda'da hem de Güney İrlanda'da yerel meseleler arasında sorunların çözümü için İrlanda hükümetleri ile İngiltere hükümetleri arasında yapılan görüşmelerin Belfast Agreement: A History of the Northern Ireland Peace Process, 10 Nisan 1998, <https://www.dfa.gov.uk/foreign-policy/documents/2017/attachment_data/file/63122/the_Multi-Party_Talks_in_Ireland_and_the_Ireland_Peace_Agreement.pdf>.

Bağımsızlık Referandumu” yapılmıştır. İskoçya, bu referandum sonucunda %55,3 ile Birleşik Krallık bünyesinde kalmayı tercih etmiştir¹⁰¹. Söz konusu durum, Birleşik Krallık merkezîyetçiliğinin İskoçya’da yok olmadığını göstermektedir. Öte yandan evet- hayır oylarının birbirlerine yakınlığı düşünüldüğünde sistemde İskoç Parlamento’su’na daha fazla özerk yetki verilmesi gerektiği ve böylece yeni bir sisteme evrilmenin de kaçınılmaz olduğu gözlemlenmektedir. Bu bakımdan Turpin ve Tomkins’in dile getirdiği üzere, Birleşik Krallık için ne üniter ne de federal bir karaktere sahip olan bir birlik anayasasından söz etmek daha gerçekçi olabilir¹⁰².

Bu bağlamda 24 Haziran 2016’da bazı yetkililer İskoçya’nın Birleşik Krallık’tan ayrılmasını oylamak için ikinci bir referandum yapılacağını duyurmuştur¹⁰³. İskoç Hükümeti de anılan amaçla pandemi sonrası ikinci bir bağımsızlık referandumu için kanun tasarısı hazırlamış ve yeni Parlamento döneminin ilk yarısında tasarımı meclise sunmak istediklerini belirtmişlerdir. Anketlere bakıldığında da İskoçya’nın bağımsızlığına ilişkin durumun oldukça bıçak sırtı olduğu ve her iki yönde de karar çıkabileceği değerlendirilmesi yapılmaktadır¹⁰⁴. Dolayısıyla temelde oldukça farklı anlayışların geliştiği yapılanmada İngiliz anayasal sisteminin temel ilkelerinden sayılan üniter devlet ilkesinin de giderek yumuşadığı bir gelecek öngörüsü pek de gerçek dışı olmayacaktır¹⁰⁵.

<<https://peacemaker.un.org/uk-ireland-good-friday98>>, Erişim Tarihi: 18 Ocak 2023; Jeff Fallenfeldt, “Good Friday Agreement”, *Britannica*, <<https://www.britannica.com/topic/Good-Friday-Agreement>>, Erişim Tarihi 18 Ocak 2023.

¹⁰¹ “Scottish referendum: Scotland votes -No- to independence”, <<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-29270441>>, Erişim Tarihi 9 Ağustos 2022.

¹⁰² Turpin/Tomkins, s. 180.

¹⁰³ “Scotland seeks independence again after U.K. -Brexit- vote”, <<https://www.nbcnews.com/storyline/brexit-referendum/scotland-could-look-for-independence-again-after-u-k-brexit-vote-n598166>>, Erişim Tarihi 9 Ağustos 2022.

¹⁰⁴ “Scottish independence: Will there be a second referendum?”, <<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-50813510>>, Erişim Tarihi 10 Ağustos 2022.

¹⁰⁵ Bu noktada Brexit’e kısa bir biçimde değinerek Birleşik Krallık’ı oluşturan devletlerin oy oranlarını belirtmek destekleyici olabilir. Buna göre Birleşik Krallık ve AB’nin ilişkilerinin geleceğini belirleyen bu referandum ile %51.9 oranında AB’den ayrılma yönünde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Buna karşın İskoçya’nın büyük çoğunluğu kalma yönünde oy kullanmıştır. Oylamanın dağılımına bakıldığında İngiltere ve Galler’de ayrılma yönündeki oyların oranı fazla iken, İskoçya ve Kuzey İrlanda’nın büyük çoğunluğu kalma yönünde oy kullanmıştır. Referandumdan sonra İskoçya Birinci Bakanı olan Nicola Sturgeon, İskoçya’nın geleceğini AB’den ayrı düşünmediğini ve oylama sonucunun İskoçya için güçlü ve kesin biçimde AB’de kalmak olarak yorumlanması gerektiğini dile getirmiştir. “Scotland seeks independence again

V. İNGİLİZ S YAZISIZ BİR AN

Birleşik Krallık 2009 tarihli Avrupa Öncesinde, Ekim Konferansı’nda 23 AB’den ayrılması Kanunu (*Great Re* açıklamıştı¹⁰⁶. Yukarıdaki 2009 tarihli Avrupa Toplu üzerindeki üstünlüğü Taç’ın onayını alan (*Withdrawal Act*)” ve AB hukuku artık

Yazılı bir anay değişikliğini gerek durum farklı bir mevcut olduğu sınırlandırmaktadır. anayasanın sınırlan İngiliz anayasal sist anayasa değişikli İngiltere Anayasası’n kanun ile istenen a İngiltere’nin AB’de Parlamento’nun eli İskoçya ve Birleşik

after U.K. -Brexit- vo could-look-for-independence-again-after-u-k-brexit-vote-n598166>, Erişim Tarihi 9 Ağustos 2022; Robert Hazell “The Union”, *UCL Constit*

¹⁰⁶ Caird, s. 11.

¹⁰⁷ Caird, s. 4.

¹⁰⁸ European Union (W contents/enacted>, Erişim Tarihi 10 Ağustos 2022.

¹⁰⁹ Turpin/Tomkins, s. 6. *Modern Law Review*,

giren “İskoçya Kanunu (*Scotland Act*)” ile yeniden düzenlenebilmiştir¹¹⁰.

“*Parlamento, doğal olarak imkânsız olmayan her şeyi yapabilir*”¹¹¹. Bunun anlamı, yazılı bir anayasanın olmadığı sistemde anayasanın basit bir kanun ile değiştirilebileceğidir. Parlamento egemenliği ilkesi, Parlamento’nun yasamanın üstünlüğü çerçevesinde herhangi bir konuda kanun çıkarmasını sağlamak ve böylece mevcut olan kanunların ilga edilmesine imkân tanımaktadır. Bu bakımdan “onay” veya “değişiklik/ revizyon” yolları ile anayasa değişikliği yapma yetkisi Parlamento’dadır. Siyaseten ve hukuken egemen olan Parlamento, yasama meclisi olmasının yanı sıra kurucu meclistir¹¹². Aslında hem yazısız bir anayasanın varlığı hem de Parlamento’ya bu kadar büyük anlam yüklenmesinin temelinde, 13. yüzyıldan günümüze İngilizler için siyasi birlik duygusunun ve ulusal kimliklerinin oluştuğu yerin Parlamento olması yatmaktadır¹¹³. Bu noktada yeniden belirtilmelidir ki Parlamento’nun özünde karşıladığı anlam, Avam Kamarası, Lordlar Kamarası ve Kraliyet arasındaki ilişkidir. Dolayısıyla bu dağılımda özellikle Kraliyet’in kendisini gündelik siyasetten kopararak ulusal birliğin sembolü olabilmesi de bu amaca hizmet etmektedir¹¹⁴.

Bu bağlamda yazısız ve teamüli nitelikte bir kuralın geleneksel olarak değiştirilmesine de değinilmelidir. Örf ve âdet niteliğinde bir anayasal teamül sürekliliği yönünde uygulamaya ve bunun hukuki bir zorunluluktan kaynaklandığına dair bir inancı barındırır¹¹⁵. Dolayısıyla oluşmaları pek kolay değildir. Söz gelimi parlamenter sistemlerde güvensizlik oyu almış bir başbakanın istifası Birleşik Krallık’ta ortaya çıkmış bir anayasal teamül, bir konvansiyondur¹¹⁶. Bir anayasal teamülün bir kanun ile değiştirilmesi parlamento egemenliği çerçevesinde yukarıda anlatıldığı biçimde mümkündür. Fakat anayasal bir teamülün bir kanun ile değil de geleneksel biçimde değiştirilmesi istendiğinde durum ne olacaktır? Bu ihtimal de tıpkı oluşumlarındaki gibi, sürekli aynı

¹¹⁰ Jeremy Taylor, “Comparing the US and the UK Constitutions”, *Politics Review*, 27(1) 2017, s. 1.

¹¹¹ William Blackstone, *Commentaries on the Laws of England*, A Strahan, 1809, aktaran: Ward, s. 78.

¹¹² Parau, ‘Core Principles’, s. 3.

¹¹³ Martin Loughlin, *The British Constitution: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, 2013, s. 43.

¹¹⁴ Parau, ‘Core Principles’, s. 4.

¹¹⁵ Gözler, Genel Teori, s. 131- 132.

¹¹⁶ Jacqy Sharpe, *Parliamentary Conventions*, *The Constitution Society Report*, 2020, s. 8.

yönünde bir uygulama dair bir inancın yer

Yazılı bir anayasa ile değiştirilebilmesi boğmadan hızlı aks daim zamanı takip İngiltere’nin anayasal Lordlar Kamarası anayasal değerde o olmadığından anay ve böylelikle temel zedeleyen değişikli İngiliz anayasal biri genellikle haklı gör

VI. 21. YÜZY

İngiliz anayasa neticesinde anayasa da iki dünya savaş meseleleri aşabilmiş başarabilmiş ve bu

Bunu gerçekle ve neticesinde anayasa eksikliği sebebiyle yüzyılın sonlarına dönüşmüş olduğu ilişkin sorunları gi çekici sonuçlarında

¹¹⁷ Taylor, s. 2.

¹¹⁸ Parau, ‘Core Principles’.

¹¹⁹ Blackstone’un dn. 7 England, A Strahan, 1809.

¹²⁰ Sionaidh Douglas-Smyth, *Modern Law Review*, 1999, s. 1.

¹²¹ İlk olarak 30 Kasım 1701’de destegini alan Charte tarafından halkın kar

amaçlayan kampanya hareketi kurulmuştur. Bu hareket özellikle üçüncü dönemi için seçilen Thatcher Hükümeti'nin otoriterliğe kaydığı fikrinden hareketle İngiliz anayasal monarşisini yeniden düzenlemek ve cumhuriyet rejimini getirmek için sert bir kampanya yürütmüştür¹²². 1990'larla birlikte Yeni İşçi Partisi'nin yükselişi, yazılı anayasa taraftarları için önemli bir dönemeçtir. Yaklaşık on yıldır iktidardan uzak olan İşçi Partisi, Charter 88'in yazılı anayasaya ilişkin fikirlerini esas alarak yeni bir anayasa değişikliğinden söz eder olmuştur¹²³. Bu sebeple Charter 88 doktrinde anayasal hareketin hem bir sonucu hem de katalizörü olarak adlandırılmaktadır¹²⁴. Ardından 1997 yılında Blair Hükümeti Charter 88 'in bazı yerel reformlarını uygularken bir "Anayasal Reform Projesi" başlatmıştır¹²⁵. Bu proje ile anayasa tartışmaları hızlanmış ve İngiliz Anayasası için hangi konularda reforma gerek olduğu ve hangi kısımların güçlendirilmesi, korunması gerektiği tartışılır olmuştur¹²⁶.

İngiliz anayasal sistemi, özellikle 1998 yılından bugüne belli başlı dönüşümler yaşamaktadır. Bunlardan ilki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin iç hukuka dahil edilmesi amacıyla 1998 yılında yapılan İnsan Hakları Kanunu (*Human Rights Act*) olmuştur. Devamında 1999 yılında Birleşik Krallık'ın kurucu devletlerinden Galler, Kuzey İrlanda ve İskoçya'da yasama yetkilerinin devredildiği yasama organlarının kurulması, 2000 yılında Lordlar Kamarası reformu ve 2009'da Yüksek Mahkeme'nin sisteme dahil edilmesi anayasal sistemi derinden etkilemiştir. Bunlar arasında mutlaka sayılması gereken değişikliklerden biri de 2005 tarihli Anayasal Reform Kanunu (*Constitutional Reform Act*)'dır¹²⁷. Söz konusu kanun 2004 yılında Parlamento'ya sunulmuş

devlet ve yazılı anayasa gibi belirli reformlar içeren on talebin olduğu bir anayasal ilke ve anlayış bildirisi olarak adlandırılmıştır. Metin, klasik Westminster demokrasisini de aşan ve daha kurumsal bir fren ve denge mekanizmasını içeren çoğulcu bir sistem öngörmekteydi. David Erdos, David Erdos, "Charter 88 and the Constitutional Reform Movement: a Retrospective", *Parliamentary Affairs*, 62 (4), 2009, s. 538.

¹²² Erdos, s. 538.

¹²³ Cristina E. Parau, "The Politics of a Written Constitution for Britain", *Politics in Spire*, 12 Şubat 2015, <<http://politicsinspires.org/politics-written-constitution-britain/>>, Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2022.

¹²⁴ Erdos, s. 538.

¹²⁵ David Erdos, "Charter 88 and the Constitutional Reform Movement: a Retrospective", *Parliamentary Affairs*, 62 (4), 2009, s. 542.

¹²⁶ Turpin/Tomkins, s. 6.

¹²⁷ Kanunun tam adı: "An Act to make provision for modifying the office of Lord Chancellor, and to make provision relating to the functions of that office; to establish a Supreme Court of the United Kingdom, and to abolish the appellate jurisdiction of the House of Lords; to

ve 24 Mart 2005 istisnai özelliklerini amaçlardan biri oldu organlarında ve gel En yüksek temyiz *Chancellor*'un yargı atanması gayesiyle yargı bağımsızlığı yargının bu güçlen Avrupası anlayışına yazısız ve maddi ayrırlıp pozitif hukuk geçirmiştir¹³⁰.

2014'te yapı referandumları ile bir anayasanın ge

make provision about the judicial functions of the judiciary, their appointment, their remuneration and other conditions of service, and to make provision for the establishment of a Supreme Court of the United Kingdom, and to make provision for the abolition of the appellate jurisdiction of the House of Lords; to

¹²⁸ Erin F. Delaney, "The Constitutional Reform Act 2005", *Northwestern University Law Review*, 90 (3), 2005, s. 1000.

¹²⁹ Diana Woodhouse, "The Constitutional Reform Act 2005: Judicial Independence and the Rule of Law", *Journal of the Rule of Law*, 2007, s. 154- 156, 160.

¹³⁰ Yolcu, 157- 160; Delaney, s. 1000.

¹³¹ Yasal dayanağı 2013'te kabul edilen *Constitutional Reform Act* ilk maddesi olarak bir oylamadır. 23 Eylül 2005'te Birleşik Krallık, %51.9 oranla Taç'ın onayını alan Anayasal Reform Kanunu ilga edilmiş ve yerine *Constitutional Reform Act 2013* kabul edilmiştir. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/36/intro>, 1020; Jack Simson C. *Briefing Paper*, No: 1020, 2013. <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/36/intro>>

Bu noktada Brexit'in parlamento egemenliği ilkesine etkisi konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bir yandan özellikle AB üyeliği neticesinde klasik görünümünden uzaklaşan parlamento egemenliği ilkesinin Brexit neticesinde Parlamento'nun nihai karar alma gücünü yeniden kazanmasına yardımcı olacağı ifade edilirken¹³² diğer taraftan temsili hükümet ilişkisine dayanan parlamento egemenliğinin halkın karar verici olduğu referandum ile güçlendirilmesinin pek gerçekçi olmadığı da belirtilmektedir¹³³. Daha keskin bir tespit ile Bogdanor, Parlamento'nun artık AB tarafından değil, halk tarafından sınırlanabileceğini, bu sebeple siyasetçilerin halkı görmezden gelemeyeceklerini ve bu nedenle halkın Avam ve Lordlar Kamaraları ile birlikte Parlamento'nun üçüncü kanadını oluşturacağını dile getirmektedir¹³⁴. Bu çerçevede kanaatimizce halkın kararını ortaya koyan bir yarı doğrudan demokrasi aracı olarak Brexit referandumu ile temsili demokrasinin kalesi parlamento egemenliğinin güçlendirilmeye çalışılmasının anlamlı olmadığını düşünsek de sonrasında yaşanan gelişmeler ilkenin güçlenmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Öncelikle parlamento egemenliğini oldukça sınırlayan AB hukukunun üstünlüğü ortadan kalkmıştır. İlaveten Yüksek Mahkeme'nin 2017'deki *Miller I*¹³⁵ kararında, İngiliz Hükümeti'nin kanun olmadan AB Konseyi'ne bildirimde bulunarak AB'den ayrılma işlemlerini başlatamayacağı tespiti ile Parlamento'nun AB üyeliği konusunda nihai karar verme yetkisini onaylaması ve 2019'daki *Miller II*¹³⁶ kararında da Parlamento'nun makul gerekçe sunulmadığı ve hukuka aykırı olması nedeniyle hiç prorogasyona uğramadığından ve makul bir gerekçe olmadan Parlamento'nun anayasal

¹³² McConalogue, s. 233; aynı yönde Keskin, s. 86.

¹³³ Douglas-Scott, s. 1024.

¹³⁴ Vernon Bogdanor, “The EU Referendum shows how the sovereignty of Britain’s people can now trump its Parliament”, *The Telegraph*, 26 Haziran 2016, <<https://www.telegraph.co.uk/news/2016/06/26/the-eu-referendum-shows-how-the-sovereignty-of-britains-people-c/>>, Erişim Tarihi 17 Ocak 2023.

¹³⁵ *R (Miller) v Secretary of State for Exiting the European Union*, 24 Ocak 2017, <<https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2016-0196-judgment.pdf>>, Erişim Tarihi 12 Ağustos 2022.

¹³⁶ *R (Miller) v The Prime Minister Cherry and others v Advocate General for Scotland*, 24 Eylül 2019, <<https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2019-0192-judgment.pdf>>, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2023. Karar özellikle prorogasyon yetkisinin hukukiliğinin denetiminde makul gerekçe testini ortaya koyması ve anayasal ilkelerin prorogasyon yetkisine sınır oluşturduğu kabulüyle yargısal denetimin mümkün kılınması bakımından oldukça ses getirici olmuştur. Harun Muratoğulları, “Birleşik Krallık Anayasası’nda Yürütmenin Prorogasyon İmtiyazı ve Yüksek Mahkeme’nin 24 Eylül 2019 Tarihli Cherry/ Miller Kararı”, *Anayasa Yargısı*, 36/2, 2019, s. 341- 342.

işlevlerini yerine
gerek olmadan Av
derhal toplantıya
işlemleri yapabile
desteklemektedir¹³⁷
hukuki olarak bağla
egemenliği ilkesini
sistemindeki en üst
boyunca yasama ye
İngiliz anayasal sis
21. yüzyılda daha k

Keyfi iktidarın düşünce tarihi kadâ Magna Carta'dan meselesi monarkın demokratik bir düz 21. yüzyıllarla birli belki de en temel ilkesinin sınırlandı esnekliğini sağlaya fazla sayıda taraftar pek çok anayasal r olarak nitelemekte bakımından ortada tarafından dolduru

¹³⁷ McConalogue, s. 23
Constitutional Law M
Ocak 2022, <<http://www.courts.mn.gov/cases-miller-ii/>>, Eric

¹³⁸ Muratoğulları, s. 342
in the United Kingdom
Constitutional Law Re-
Cases: Miller II”, *The*
of Cambridge, 27 Oc-
constitutional-cases-r

¹³⁹ Ergun Özbudun, *Ana*, 13.

¹⁴⁰ Parau, 'Core Principi

¹⁴¹ Bogdanor, s. 216.

zaman Parlamento ve yargıçlar arasında da anlaşmazlık yaratabilme tehlikesi mevcuttur. Dolayısıyla Brexit insan haklarının yargısal koruması için de yazılı bir anayasanın savunulduğu anayasal bir hareketi yaratacağı da söylenebilir¹⁴². Bogdanor’a göre golf ya da kriket kulübüne katılan birinin kulübe ilişkin kuralları sorması neticesinde kendisine kuralların belli bir yerde bir arada olmadığı ve hatta bir kısmının da yazılı olmadığı söylenmesi ne kadar tuhaf olacaksa, Britanya’nın hala yazılı bir anayasasının bulunmuyor oluşunu da bu denli tuhaftır¹⁴³. Bu çerçevede Dicey de İngiliz bir anayasasının, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri gibi tüm vatandaşlar ve hatta okuma yazma bilen herkes tarafından erişilebilir yazılı bir anayasaya sahip herhangi bir devletin anayasa hukuku profesörlerini kıskanması için sağlam bir sebebi bulunduğunu dile getirmektedir¹⁴⁴.

VII. YAZILI BİR ANAYASA İHTİMALİ

İngiliz sisteminin tarihsel sürecinde yazılı anayasa fikri önceleri 1970’lerde taraftar toplasa da¹⁴⁵ 1990’larla birlikte yenilenen argümanlarla ve daha yüksek sesle ortaya konulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda özellikle güçler ayrılığı, yürütmenin yasamayı kontrol gücünün azaltılması, Birleşik Krallık kapsamındaki devlet ve bölgeler arası ilişkilerin daha belirli hale gelmesi ya da muhtemel bir federal plan yapılması gibi temel ve en yüksek değerdeki anayasal ilkelerin yazılı bir metinde toplanması gereği, bu ilkelere özel bir statü ve otorite atfedilmesi bakımından savunulmaktadır¹⁴⁶. Özellikle bazı konvansiyonlardaki belirsiz ve muğlak ifadelerin netleştirilmesi imkânı da bu bağlamda dile getirilmektedir¹⁴⁷. Öte yandan yazılı bir anayasanın değiştirilmesinin çok daha güç oluşunun siyasi anayasa¹⁴⁸ anlayışına sahip

¹⁴² Vernon Bogdanor, “Brexit and Our Unprotected Constitution”, *The Constitution Society Report*, The Constitution Society, 2018, s. 37- 40.

¹⁴³ Bogdanor, s. 216.

¹⁴⁴ Dicey, s. cxxvii.

¹⁴⁵ Parau, “The Politics of a Written Constitution for Britain”, Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2022.

¹⁴⁶ Turpin and Tomkins, s. 30.

¹⁴⁷ Turpin and Tomkins, s. 30.

¹⁴⁸ “*Siyasi Anayasa*” ifadesi, Turpin ve Tomkins tarafından anlaşmazlıkların ve değişimlerin politik süreçler neticesinde gerçekleştiği bir anayasal sistemi karşılamak amacıyla kullanılmaktadır. Aynı yazarlara göre İngiltere’nin 1970’lerden beri geçirdiği anayasal değişimler “*Siyasi Anayasa*” kavramından “*Hukuk Temelli Anayasa*” veya “*İçtihat Temelli Anayasa*”ya yönelimi karşılamaktadır. Turpin and Tomkins, s. 31. Murkens de Birleşik Krallık’ın siyasi anayasa modelini kabulünü parlamento egemenliği ilkesi bağlamında üstünlüğün kanunlara verilmiş olmasının bir nedeni olarak değerlendirmektedir. Jo Erik

İngiliz anayasal sis
fren vazifesi görece

1998 yılında
İrlanda parlamento
süreci sonunda mer
artık yarı-federal o
çerçevede başlangı
tartışmalar ve deva
olan anayasal siste
hale gelmektedir. O
gerçekleşen bahis
anayasayı gerektire
savunulmaktadır¹⁵³.
yazılı bir anayasa
Reform Komitesi ta
araştırma neticesi h
dek gerçekleştirilm
yazılı bir anayasa

Belirtildiği üz
olacağı yönünde gö
bir toplum olan A
kavramı gibi çok kü

Khushal Murkens, “D
Legal Studies Workin

¹⁴⁹ Lord Nolan and Sir S
Press, 1997, s. 88; ak

¹⁵⁰ Önder Sav, “İngiliz
135- 145; Serkan Çu
Akademik Bakış, 11
Ayrılığı ve Yargı Bağ

¹⁵¹ David Torrance, “Ir
Briefing, 14 Nisan
8599/>, Erişim Tarihi

¹⁵² Bogdanor, s. 215.

¹⁵³ Bogdanor, s. 215.

¹⁵⁴ House of Commons,
A summary with opt
documents/commons
pdf>, Erişim Tarihi 9

de yarı-federal olarak değerlendirilebilecek Birleşik Krallık'ta “Britanyalılık (*Britishness*)” kavramını güçlendirmeye faydalı olacağı düşünülmektedir. Böylece yazılı bir anayasa 21. yüzyılda “Britanyalı olmak nedir?” sorusunun cevabını da ortaya koyabilecektir¹⁵⁵.

Yazılı bir anayasa, her ne kadar yazısız ve nev-i şahsına münhasır sistemi ortadan kaldıracaksa da İngiliz demokrasisini herkes için erişilebilir ve anlaşılabilir kılarak yöneten ve yönetilenleri birbirine yaklaştırabileceği gerekçesiyle desteklenmektedir. Bu sebeple yazılı anayasa, tabiidir ki demokratik bir hukuk devletinde olması gereken hukuki belirlilik ilkesi ve dolayısıyla hukukun üstünlüğüne de katkı sunacaktır. Böylece İngiliz sisteminde kimi zaman anılan ilkenin tam olarak sağlanamadığı eleştirisi açısından da olumlu bir adım atılmış olacaktır. İlâveten devletin temel organları olan yasama, yürütme ve yargının durumunun netleştirilmesi ile, tıpkı 2005 Anayasal Reform Kanunu'nda parlamento egemenliği ve yargı ilişkisinde olduğu üzere, kuvvetler ayrılığının daha sağlıklı işlemesine yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Elbette böylesi kökten bir değişiklik, yüzyıllardır gelenekler, çoklu metinler ve içtihatların hâkim olduğu sistemde ilk planda uygulama gücü doğurabilecektir. Fakat Birleşik Krallık'ı oluşturan devletlerin yazılı bir anayasanın olmadığı sistemde anayasanın basit bir kanun ile değiştirilebileceği, bir çok meselede farklı anlayışları (Brexit gibi.), yetki devirleri, Britanyalı olmak ülküsünün oluşturulması gibi meseleler düşünüldüğünde yazılı bir anayasayı desteklemek makul görünmektedir. Açıktır ki anayasanın toplumsal mutabakat metni olma özelliği sebebiyle bu durum yerleşik bir fikir birliği mevcudiyetinde gerçekleşmelidir¹⁵⁶. Bu sistem değişikliğinde yazılı bir anayasanın hazırlanmasına ise yalnızca hukukçular ve parlamenterler değil, herkes ve özellikle gençler dahil edilmelidir¹⁵⁷.

SONUÇ

Anayasa hukuku doktrininde temel ayrımlardan biri yazılı-yazısız anayasa ayrımıdır. Yazısız anayasanın en bilinen örneği olarak da İngiliz Anayasası ele alınmaktadır. İngiliz anayasal sisteminin özgünlüğünün anahtarlarından biri olarak değerlendirilebilecek bu kavram esasında kapsamı

¹⁵⁵ Bogdanor, s. 216.

¹⁵⁶ Bogdanor, s. 216.

¹⁵⁷ R. Blackburn, ‘Britain’s Unwritten Constitution’, *Magna Carta Today*, British Library, 13 March 2015, <<https://www.bl.uk/magna-carta/articles/britains-unwritten-constitution#>>, Erişim Tarihi 5 Ağustos 2022.

itibarıyla bir bilinme yakından bakmayla kodifiye edilmemiş yaşayan bir anayasa yumuşak biçimde parlamento egemen yenilmesini de eng

18. yüzyıl an monarkın gücünü artırıp daha demok yüzyıllarla birlikte belki de en temel ilkesinin sınırlandır AB çatısı altında biçiminde kendini Birleşik Krallık'ın Bu çerçevede özel anlayıştan uzaklaşa anayasal sistemdek gelişim göstermek anayasa hukuku so anayasa mı yapılm hukuki belirlilik yö özellikle giderek m yaşamış İngiltere'n

KAYNAKÇA

- George Burton Adams, “The Origin of the English Constitution, II”, *The American Historical Review*, 13(4), 1908, s. 713- 730.
- Alder J, *General Principles of Constitutional and Administrative Law*, Palgrave Macmillan, 2002.
- Allard- Tremblay Y, “Proceduralism, Judicial Review and the Refusal to Royal Assent”, *Oxford Journal of Legal Studies*, 33(2), 2013, s. 379- 400.
- Anayurt Ö, *Anayasa Hukuku Genel Kısım- Temel İlkeler, Kavram ve Kurumlar*, 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Barnett H, *Constitutional and Administrative Law*, 5th edn., Cavendish Publishing, 2004.
- Batum S, Yılmaz D, Köybaşı S, *Anayasa Hukuku- Temel Kavramlar ve Genel Esaslar*, On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Beyazıt Ö, “Interpretation and Lawmaking by the Courts in English Common Law System”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (6), 2015, s. 79- 95.
- Bhutia T K, “Provisions of Oxford”, *Britannica*, <<https://www.britannica.com/event/Provisions-of-Oxford>>, Erişim Tarihi: 13 Ocak 2023.
- Blackburn R, “Britain’s Unwritten Constitution”, *Magna Carta Today*, British Library, 13 March 2015, <<https://www.bl.uk/magna-carta/articles/britains-unwritten-constitution#>>, Erişim Tarihi 5 Ağustos 2022.
- Blackstone W, *Commentaries on the Laws of England*, A Strahan, 1809.
- Blaustein A, Flanz, G., (eds.), *Constitutions of the Countries of the World*, Oceana Publications, 1992.
- Bogdanor V, *The New British Constitution*, Hart Publishing, 2009.
- Bogdanor V, “The EU Referendum shows how the sovereignty of Britain’s people can now trump its Parliament”, *The Telegraph*, 26 Haziran 2016, <<https://www.telegraph.co.uk/news/2016/06/26/the-eu-referendum-shows-how-the-sovereignty-of-britains-people-c/>>, Erişim Tarihi 17 Ocak 2023.
- Bogdanor V, “Brexit and Our Unprotected Constitution”, *The Constitution Society Report*, The Constitution Society, 2018.

- Bradley A W / Ewin, *Constitutional Law*, Oxford University Press, 2007.
- Caird J S, “Legislation and the Executive”, *Briefing Papers*, files.parliament.uk, Erişim Tarihi 9 Eylül 2022.
- Çınarlı S, “İskoçya’nın Anayasası”, *Akademik Bakış*, 2021.
- Delaney E F, “Judicial Review”, *Northwestern University Law Review*, 1978.
- Derdiman R C, *Anayasa Hukuku*, 2021.
- De Smith S A, R I, *Constitutional Law*, 1989.
- Dicey A V, *An Introduction to the Study of the Law of the Constitution*, Macmillan, 1915.
- Dinçkol B, “İngiltere’nin Anayasası”, *HAD*, 27(2), 2021.
- Douglas-Scott S, “The Constitution of the United Kingdom”, *The Modern Law Review*, 1992.
- Döner A, *Anayasa Hukuku*, 2021.
- Edelman M, “The Constitution of the United Kingdom”, *The Modern Law Review*, 2000, s. 1- 27.
- Elliot M, “Constitutional Law of the United Kingdom”, *European Constitutional Law Review*, 2001.
- Elliot M, “Controversial Law Matters”, *The Telegraph*, 27 Ocak 2023.
- Erdos D, “Charta Magna”, *The Telegraph*, 2023.

- Retrospective”, *Parliamentary Affairs*, 62 (4), 2009, s. 537- 551.
- Eren A, *Anayasa Hukuku Dersleri- Genel Esaslar – Türk Anayasa Hukuku*, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Eroğul C, *Anayasayı Değiştirme Sorunu*, AÜSBF Yayınları, 1974.
- Fallenfeldt J, “Good Friday Agreement”, *Britannica*, <<https://www.britannica.com/topic/Good-Friday-Agreement>>, Erişim Tarihi 18 Ocak 2023.
- Gözler K, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, C. I, 2. Bası, Ekin Yayınevi, 2020.
- Gözler K, *Kurucu İktidar*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, 2016.
- Gözübüyük Ş, *Anayasa Hukuku*, 16. Bası, Turhan Kitabevi, 2008.
- Gülgeç Y B, *Normlar Hiyerarşisi*, On İki Levha Yayınları, 2018.
- Hazell R / Renwick A, “Brexit: Its Consequences for Devolution and the Union”, *UCL Constitution Unit Briefing Paper*, The Constitution Unit, 19 Mayıs 2016.
- Hazeltine H D, “The Influence of Magna Carta on American Constitutional Development”, *Online Library of Liberty Essays*, <<https://oll.libertyfund.org/page/magna-carta-and-the-us-constitution>>, Erişim Tarihi: 6 Ağustos 2022.
- House of Commons, Political and Constitutional Reform Committee, *The UK Constitution- A summary with options for reform*, Mart 2015, <<https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons-committees/political-and-constitutional-reform/The-UK-Constitution.pdf>>, Erişim Tarihi 9 Eylül 2022.
- Institute for Public Policy Research, “The Constitution of the United Kingdom”, *IPPR Report*, 1991.
- İba Ş, *Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar*, 2. Bası, Turhan Kitabevi, 2008.
- Kaboğlu İ Ö, *Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar)*, 16. Bası, Legal Yayıncılık, 2021.
- Kama S, “Parlamente Hükümet Sistemi Olarak Westminster Modeli Britanya Örneği Üzerine Bir Deneme”, *MÜHF-HAD*, 22(2), 2016, s. 161- 201.

- Kanadoğlu O K, D. Levha Yayıncılık, 2021.
- Keskin E, “İngiliz Anayasası’nın Sınırları ve Fakültesi Değişimi”, *İstanbul Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, s. 1-15.
- Kubalı H N, *Anayasa Hukuku*, Matbaacılık, 2021.
- Lester A, “Fundamental Rights in the British Constitution”, *British Constitutional Review*, 1976, s. 337-350.
- Leyland P, *The Constitution of the United Kingdom*, 2010.
- Lijphart A, *Pattern of Power in the Netherlands*, *Thirty-Six Countries*, 1977.
- Limbach J, “The Constitution of the United Kingdom”, *Review*, 64(1), 2010, s. 1-15.
- Loughlin M, *The Constitution of the United Kingdom*, University Press, 2010.
- Ludwikowski R R, “The Constitution of the Polish People’s Republic”, *Review*, 1987, s. 117-125.
- McConalogue J, *The Constitution of the United Kingdom Before and After*, 2010.
- McSweeney T J, “The Constitution of the United Kingdom”, *Muse & Memory*, 2010, s. 157.
- Muratoğulları H, “The Constitution of the United Kingdom”, *İmteyaz ve Yayıncılık*, 2010, s. 1-15.
- Murkens J E K, “The Constitution of the United Kingdom”, *Review*, 2010, s. 58.

2022.

Wallington P, Lee R G, *Blacstone's Statutes of Public Law and Human Rights*, Oxford, 2006.

Ward I, *The English Constitution: Myths and Realities*, Hart Publishing, 2004.

Wilson L, "The Robustness of the Convention in a time of Modernisation and Change", *Public Law*, 2004, s. 407- 420.

Woodhouse D, "United Kingdom The Constitutional Reform Act 2005-Defending Judicial Independence the English Way", *International Journal of Constitutional Law*, 5/1, 2007, s. 153- 165.

Yolcu S, *İngiltere'de Kuvvetler Ayrılığı ve Yargı Bağımsızlığı Alanındaki Gelişmeler*, Seçkin Yayınevi, 2011.

Yücel B, *Parlamenter Hükümet Sisteminin Rasyonelleştirilmesi ve Türkiye Örneği*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2009.

'Scotland seeks independence again after U.K. -Brexit- vote', <<https://www.nbcnews.com/storyline/brexit-referendum/scotland-could-see-independence-again-after-u-k-brexit-vote-n598166>>, Erişim Tarihi 9 Ağustos 2022.

'Scottish independence: Will there be a second referendum?', <<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-50813510>>, Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2022.

'Scottish referendum: Scotland votes -No- to independence', <<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-29270441>>, Erişim Tarihi 9 Ağustos 2022.

'The Monarch and Parliament', <<http://www.parliament.uk/education/about-ur-parliament/mps-lords-monarch/the-monarch-and-parliament/>>, Erişim Tarihi 5 Ağustos 2022.

Dangerous Dogs Act 1991, <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1991/65/contents>>, Erişim Tarihi 8 Ağustos 2022.

European Union (Withdrawal) Act 2018, <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/16/contents/enacted>>, Erişim Tarihi 12 Ağustos 2022.

European Union Referandum Act, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/36/introduction/enacted>, Erişim Tarihi 19 Ocak 2023.

Fixed-term Parlia
ukpga/2011/

Human Rights Ac
contents>, E

Northern Ireland I
Agreements
friday98>, E

R (Miller) v Secreta
<<https://www.pdf>>, Erişim

R (Miller) v The P
Scotland, 24
uksc-2019-0

The Belfast Agree
Northern Irel
government/
The_Belfast
Party_Talks_

